

Nyheter för överförmyndare

Avdelningen för juridik
Kalle Larsson

Januari-februari 2019

RÄTTSFALL OCH DOMAR

Förvaltarskap gällande ett bankkonto för att inte allvarligt äventyra huvudmannens ekonomi

Hovrätten fastställde tingsrättens beslut gällande förvaltarskap att omfatta huvudmannens egendom avseende ett visst bankkonto. Huvudmannen har en uttalad insiktslöshet och nedsatt initiativförmåga som är typisk för hans sjukdom vilket bland annat medför svårigheter att ändra tidigare beteenden gällande ekonomi. Något som medför svårigheter att fullfölja pågående skuldsanering vilket lett till att räkningar inte kunnat betalas av den tidigare gode mannen. Utöver begränsat förvaltarskap enligt ovan kvarstår godmanskap för *bevaka rätt* och *förvalta egendom*.

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr ÖÄ 1336-18, meddelad 2019-01-22

Twistigt godmanskap avgjordes av tingsnotarie – grovt rättegångsfel, återförvisas till tingsrätt för förnyad handläggning

Huvudmannen förstår vad saken gäller enligt inhämtat läkarintyg och kan därutöver höras utan att det medför skada för hen. Av tjänsteanteckning i tingsrättens akt framgår att huvudmannen motsätter sig godmanskap. Ändå beslutade tingsnotarien att anordna godmanskap för huvudmannen vilket står i strid med 18 § första stycket 7 förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion. En tingsnotarie får inte handlägga ärenden om anordnande av godmanskap som är tvistiga. *Tingsrätten har brustit i sin formella behörighet och därigenom gjort sig skyldig till grovt rättegångsfel som kan antas ha inverkat på ärendets utgång.* Tingsrättens beslut undanröjs och ärendet återförvisas till tingsrätt för förnyad handläggning.

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr ÖÄ 3-19, meddelad 2019-01-16

Avsaknad av elektricitet och varmvatten i bostad och vägran att infinna sig för läkarundersökning - medför interimistiskt anordnat förvaltare

Överförmyndarnämnden ansökte vid tingsrätten om förvaltare slutligt och interimistiskt för huvudmannen och anförde att huvudmannens situation var sådan att det krävdes omedelbar vård och att dröjsmål uppenbarligen skulle medföra skada för huvudmannen och dennes egendom. Tingsrätten avslog ansökan. Hovrätten finner att det faktum att huvudmannen saknar elektricitet och varmvatten i sin bostad, att det saknas förmåga att kontakta omvärlden under vintern, hyres- och el skulder, risk för uppsägning av bostad, att huvudmannen avböjt all hjälp från socialtjänsten samt därutöver avböjt läkarundersökning – medför sammantaget enligt hovrätten att huvudmannens angelägenheter kräver omedelbar vård och att dröjsmål skulle medföra fara för huvudmannens person och egendom. Förvaltare anordnades interimistiskt till dess att ärendet slutligen avgörs.

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 562-19, meddelad 2019-01-24

Godmanskap tillräckligt för huvudman som inte förstår vad saken gäller och som saknar förmåga att ta egna initiativ till ekonomiska transaktioner

Huvudmannen fick förvaltare anordnat 2010 där dennes far också förordnades till förvaltare. Överförmyndaren ansökte om upphörande av förvaltare och att godmanskap skulle anordnas istället. Växjö tingsrätt gick på överförmyndarnämndens linje varmed huvudmannen överklagade tingsrättens beslut.

Göta hovrätt klargör inledningsvis att förvaltare inte får anordnas om det är tillräckligt med godmanskap eller med någon annan mindre ingripande åtgärd. Hovrätten refererar till förarbeten som anger att förvaltare inte bör komma i fråga när den enskilde saknar förmåga att sköta sina angelägenheter men där det inte föreligger någon risk att hen företar dispositioner till att skada sig själv. Av läkarintyg i aktuellt ärende framgår att huvudmannen uppenbart inte förstår vad saken gäller och vid hovrättens kompletterande kontakt med aktuell läkare framkommer att huvudmannen inte kan ta några initiativ till ekonomiska transaktioner. Hovrätten konstaterar också att det inte framkommit något som tyder på att det finns konkret risk eller fara för att huvudmannen kan komma att bli lurad eller utnyttjad av annan i dennes omgivning. Huvudmannens *hälsotillstånd är enligt hovrättens bedömning därför att hänföra till den kategori som enligt förarbetena inte bör komma ifråga för förvaltare*.

Göta Hovrätt, mål nr ÖÄ 2567-18, meddelad 2018-12-20

Ett uppdrag som god man bygger inte på ömsesidig avtalsförpliktelse. Arvode ska bedömas utifrån skälighet, går ej att hänvisa till något ”ingånget avtal”.

Den förordnade gode mannen menade att hen skulle arvoderas enligt de riktlinjes som tillämpades i kommun A och menade att det fanns ett avtal (”avtalsförhållande”) mellan ställföreträdaren och kommun A. När huvudmannen flyttade till kommun B och dessa arvoderade utifrån sina arvodesregler, menade ställföreträdaren att arvodet skulle ändras till det ”avtal” som ingåtts mellan ställföreträdaren och kommun A.

Hovrätten fastställer att *ett uppdrag som god man bygger inte på en ömsesidig avtalsförpliktelse utan har sin grund i överförmyndarnämndens förordnande. Gode mäns rätt till ersättning regleras i lag. Det är därför inte möjligt att med hänvisning till ett ingånget avtal utöka eller begränsa rätten till ersättning utöver vad som i det enskilda fallet anses skäligt (se RH 2010:87)*. I själva prövningen av arvodets skälighet, fäster hovrätten vikt vid dels att *ett uppdrag som god man präglas av ett betydande mått av ideellt arbete* samt att *den gode mannen ansvarar dock inte för den dagliga omsorgen eller tillsynen över barnet utan det ansvaret vilar i huvudsak på familjehemsföräldrarna*. Överförmyndarnämndens arvodebeslut fastställdes.

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 3416-18 , meddelad 2018-12-04

Långvarigt fängelsestraff medför rekvisit för att delar av godmanskap kan upphöra

Överförmyndaren ansökte om att godmanskapet, som anordnats 2009, skulle upphöra vilket tingsrätten avslog.

Överförmyndaren överklagade och yrkade i första hand att godmanskapet skulle upphöra helt och i andra hand begränsas till att enkom omfatta *bevaka rätt*.

Av hovrättens utredning framkommer att aktuell huvudman förvisso har ett sådant tillstånd att hen har behov av hjälp med *bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och sörja för sin person*. Dock avtjänar huvudmannen ett 17 år långt fängelsestraff. Huvudmannens behov gällande *sörja för person* kan tillgodoses under lång tid av Kriminalvården. Men hänsyn till huvudmannens ekonomiska förhållanden saknas det behov av *förvalta egendom*.

Då huvudmannen kommer bli föremål för olika typer av verkställighet av fängelsestraff samt övrig information från anstalten, menar hovrätten att behovet inom *bevaka rätt* inte kan tillgodoses på mindre ingripande sätt än genom ett godmanskap.

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 8379-18 , meddelad 2018-12-10

Spelmissbruk och förvaltarskap

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr ÖÄ 1127-18, meddelad 2018-12-1, anser att *spelmissbruk kan utgöra ett sådant med sjukdom liknande förhållande som kan ligga till grund förvaltarskap*. Hovrättens resonemang kommer från lagstiftningen med förarbeten kring socialtjänstlagen där kommunerna från 1/1 2018 har ett lagstadgat ansvar att förebygga och motverka spelmissbruk.

Samma hovrättsråd var med och avgjorde i Hovrätten för nedre Norrland, mål ÖÄ 1060-18, meddelad 2019-01-08, att *en person med uttalad spelmissbruk riskerar på samma sätt som en person med alkohol- eller narkotikamissbruk att göra sig av med sin egendom för att finansiera missbruket*. Hovrätten anser därför att *ett uttalat och långvarigt spelmissbruk kan utgöra ett med sjukdom liknande förhållande som kan utgöra grund för förvaltarskap*. I aktuellt ärende hade huvudmannen en psykisk störning i kombination med ett spelberoende vilket enligt hovrätten medförde att förvaltarskapet, utifrån huvudmannens ekonomiska situation i sin helhet, skulle bestå.

OBS: Andra hovrätter har resonerat annorlunda. Bland annat har Svea Hovrätt i mål ÖÄ 11584-17 bedömt att spelmissbruk inte ryms inom *liknande förhållanden* och enskilt inte heller kan ligga till grund för förvaltarskap.

Risk för våld mot förvaltare inte skäl för att förvaltarskapet ska upphöra

En anhörig överklagade tingsrättens beslut om förordnande av förvaltare. Överförmyndarnämnden tillstyrkte överklagandet och anser att förvaltarskapet ska upphöra med hänsyn till att det finns en risk för att huvudmannen kan bli våldsam mot sin förvaltare. Att det inte är lämpligt med förvaltarskap. Hovrätten menar att den utredning som presenterats är *tillräckligt robust och att den entydigt visar att huvudmannen är en psykisk störning som gör att hen oförmögen att vårda sig själv och sin egendom*. Vad överförmyndarnämnden har anfört medför inte skäl att göra någon annan bedömning. Hovrätten avslog överklagandet

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 11037-18 , meddelad 2019-01-10

Blandade domar som berör olika principer

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 273-19, meddelad 2019-01-11, fastställer att angelägenheter som kräver omedelbar vård, samt att godmanskap eller andra mindre ingripande åtgärder inte framstår som möjliga alternativ, medför att interimistiskt förvaltarskap ska anordnas.

Göta hovrätt, mål nr ÖÄ 3092-18, meddelad 2018-11-30, fastställer att det i ärenden om förvaltarskap bör finnas utredning om huvudmannens nuvarande tillstånd. I aktuellt ärende användes ett läkarintyg från 2006 vilket tidigare åberopats vid anordnande av förvaltarskap både 2008 och 2017. Hovrätten bedömer att utredningen i ärendet behöver kompletteras varmed tingsrättens beslut undanröjs och

ärendet återförvisas till tingsrätten för fortsatt handläggning avseende upphörande av förvaltare.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr ÖÄ 2851-18, meddelad 2018-12-04, fastställer att det behövs ett aktuellt läkarintyg eller annan likvärdig utredning för att kunna bedöma om förvaltare ska upphöra. Av domstolens beslut framgår att läkarintyget från 2013 vid anordnande av förvaltare inte har påträffats (*vid anordnandet 2013 ska tingsrätten haft tillgång till ett läkarintyg*) men även om detta varit tillgängligt är det likväl fem år gammalt. Det överklagade beslutet undanröjs och ärendet återförvisas till tingsrätten för fortsatt behandling.

Huvudmannen har inom ramen för frågan om byte av förvaltare, begärt att förvaltare ska upphöra. Göta Hovrätt, mål nr ÖÄ 3309-18, meddelad 2018-12-27, bedömer att tingsrätten borde ha prövat frågan om upphörande av förvaltare i samband med handläggningen av det till tingsrätten överklagade beslutet om byte av förvaltare. *Frågan om förvaltare och frågan om vem som ska vara huvudmannens förvaltare är så tätt förknippade med varandra att de lämpligen borde ha prövats i ett sammanhang.*

Hovrätten för västra Sverige, mål nr ÖÄ 4793-18, meddelad 2019-01-04, fastställer att eftersom huvudmannen har begärt att godmanskapet ska upphöra, *får det anses klarlagt att huvudmannens samtycke till godmanskapet inte längre kvarstår.*

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 9631-18, meddelad 2019-01-07, fastställer att en klagande person som är brorson till huvudmannens avlidna make, inte bedöms tillhöra kretsen av ansökningsberättigade enligt 11 kap. 15 § föräldrabalken och inte heller anses vara berörd av tingsrätten i sådan utsträckning att hen har rätt att överklaga tingsrättens beslut om anordnande av förvaltare.

Kammarrätten i Jönköping, mål nr 2761-18, meddelad 2018-11-26, fastställer att Överförmyndaren inte kan lämna ut de handlingar som make till huvudman har begärt, eftersom handlingarna inte förvaras hos myndigheten enligt 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen. Den anhörige har begärt att överförmyndaren månadsvis ska begära in redovisning av huvudmannens ekonomi från förordnad god man. Den anhörige har erhållit kopia på inlämnad årsräkning.

Kammarrätten i Sundsvall, mål nr 2775-18, meddelad 2019-01-14, fastställer att en huvudman med fullt förvaltare, bedöms ha rättshandlingsförmåga att utställa en fullmakt till en advokat som huvudmannen vill ska bli förordnad som förvaltare, där fullmakten omfattar rätten att begära ut och ta del av alla handlingar som finns hos aktuell överförmyndare gällande huvudmannen. Kammarrätten hänvisar till JO 2012/13 s. 350 ff och Kammarrätten i Jönköpings dom i mål nr 1131-13 meddelad 5/6 2013, där utrymmet för självbestämmandet måste bedömas från fall till fall utifrån förvaltarens omfattning och huvudmannens förmåga att bedöma fullmaktens rättsverkningar.

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 7770-18, meddelad 2018-12-18, fastställer att överförmyndaren inte kan lämna ut en förteckning på alla ställföreträdare och deras kontaktuppgifter, då det *med hänsyn till uppgifternas karaktär och till vad som upplysts om syftet med begäran att det inte kan anses stå klart att uppgifterna kan lämnas ut utan att enskild lider skada eller men*. Huvudmannens mor var inte nöjd med nuvarande förvaltare och avsåg att tillfråga någon annan ställföreträdare om uppdraget som förvaltare i aktuellt ärende.

Övrigt

SKL:s juridiska service

Medlemmar inom SKL (anställd eller förtroendevald) har möjlighet att kontakta SKL:s jurister via kontaktcenter 08-452 70 00 alternativt maila info@skl.se

Önskas specifikt rådgivning om överförmyndarfrågor så finns förbundsjuristerna Mia Hemmestad och Kalle Larsson att tillgå inom olika rättsområden.

Kalle Larsson ger rådgivning inom Överförmyndare, god man och förvaltare, förmyndarskapslagstiftning, dödsboanmälan, provisorisk dödsboförvaltning, ekonomiskt bistånd till begravning, begravningsfrågor. Telefontid vardagar 13:00-14:00, 08-452 79 91 alternativt kalle.larsson@skl.se

Mia Hemmestad ger rådgivning om bl.a. ställföreträdarskap för ensamkommande barn samt socialrätt i övrigt. Telefontid onsdag-fredag 13:00-15:00, 08-452 78 49 alternativt mia.hemmestad@skl.se

EKB-nyheter

Utkast till lagrådsremiss: Förslag om förlängning av den s.k. ”tillfälliga lagen”

SKL har fått möjlighet att yttra sig över [utkastet till lagrådsremiss](#) som rör förlängning av den s.k. tillfälliga lagen (lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige) i ytterligare två år, till den 19 juli 2021. Lagen ska annars upphöra att gälla sommaren 2019. Förslagen innebär bl.a. att alla skyddsbehövande även fortsättningsvis kommer att få tidsbegränsade uppehållstillstånd och att möjligheten till permanent uppehållstillstånd fortsätter att i huvudsak begränsas till de som har en anställning som möjliggör en varaktig försörjning. Reglerna om familjeåterförening ändras på så sätt att även alternativt skyddsbehövande får samma möjligheter till familjeåterförening som flyktingar. Ensamkommande barn – även de som är alternativt skyddsbehövande – kommer alltså att kunna återförenas med sina föräldrar om de får kontakt efter att barnet fått uppehållstillstånd. Regeringen skriver i utkastet till lagrådsremiss att det finns en avsikt att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att arbeta fram förslag på framtidens migrationspolitik. SKL:s remissvar ska ges in senast den 18 mars 2019.

För frågor om eller synpunkter på utkastet till lagrådsremiss, kontakta Mia Hemmestad, mia.hemmestad@skl.se

Rättsligt ställningstagande från Migrationsverket om ställföreträdare för asylsökande barn

Migrationsverket har publicerat ett [Rättsligt ställningstagande angående motsättningar mellan asylsökande barn, god man, offentligt biträde och vårdnadshavare - SR 02/2019](#). I ställningstagandet redovisas Migrationsverkets bedömning av bl.a. när det finns skäl att anmäla behov av god man till ett asylsökande barn som har föräldrar i Sverige och hur myndigheten ser på den gode mannens uppdrag. Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden är generella rekommendationer om hur lagar och förordningar ska tillämpas. Överförmyndaren är inte bunden av dessa ställningstaganden, men de kan ge viss vägledning.

SKL:s kurser för överförmyndare

På begäran arrangerar SKL en extra grundkurs för nyvalda överförmyndare, ledamöter och tjänstemän. Denna går 6-7/5 i Stockholm. För mer information och anmälan, se denna länk. [<https://skl.se/tjanster/kurserochkonferenser/kalenderhandlingar/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjansteman.26715.html>]

Därutöver har SKL mottagit önskemål om fler kurser på olika orter. I dagsläget arrangeras;

- ”Grundkurs granskning och arvodering” av SKL på uppdrag av Kommunförbundet Skåne den 16/4. För mer information, se denna länk. [<https://kfsk.se/konferens/kurs-konferens/grundkurs-granskning-och-arvodering-overformyndare-ledamoter-och-tjansteman/>]
- ”Grundkurs granskning och arvodering” av SKL på uppdrag av Region Jönköping den 23/4. För mer information, se denna länk. [http://plus.rjl.se/education_calendar_detail.jsf?nodeId=39687&childId=8183]
- ”Process och utredningskurs” av SKL på uppdrag av Kommunförbundet Skåne den 23/5. För mer information, se denna länk [<https://kfsk.se/konferens/kurs-konferens/process-och-utredningskurs-overformyndare-ledamoter-och-tjansteman/>]

Det har inkommit flera önskemål - utifrån efterfrågan och de resurser som vi har att tillgå, förs det diskuteras om eventuellt ytterligare kurser på andra orter.

Samtliga kurser och utbildningar som SKL har aviserat finns inte ännu publicerade för anmälan. Det går att prenumerera på SKL:s juridiska kursutbud via denna länk [<https://skl.se/ekonomijuridikstatistik/juridik/kurserochkonferenserjuridik.2090.html>]

Brevutskick till ställföreträdare istället för digitala utskick

Några myndigheter har tidigare aviserat att de kommer övergå till digitala utskick. Ställföreträdare har påtalat problemet med hur detta kommer fungera i praktiken när det finns ett förordnat ställföreträdarskap, eftersom myndigheterna i normalfallet avser att skicka information direkt till huvudmannen. Försäkringskassan med flera har meddelat att de såklart fortsättningsvis kommer kunna korrespondera per brev till förordnade ställföreträdare då det i dagsläget saknas tekniska system för digital kommunikation till ställföreträdare som agerar å sin huvudmans vägnar.

Information från försäkringskassan

Merkostnadsersättning – en ny ersättning för personer med funktionsnedsättning

Merkostnadsersättning är en ny ersättning som administreras av Försäkringskassan. Ersättningen infördes den 1 januari 2019 och är till för personer som har merkostnader kopplade till sin funktionsnedsättning.

Det saknas tydliga och heltäckande riktlinjer för vad som räknas som merkostnader. Det du kan göra som god man eller förvaltare är att se över din huvudmans utgifter och göra en grov uppskattning av merkostnaderna på en årsbasis innan ni ansöker om ersättning. Försäkringskassans handläggare gör sedan en individuell bedömning utifrån din huvudmans situation. Om alla kriterier är uppfyllda kan din huvudman beviljas ersättning på en av fem nivåer.

Tre snabba om merkostnadsersättning

- Kostnad för god man eller förvaltare kan räknas som merkostnad om din huvudman står för kostnaden själv. Kostnaden kan godtas först när det finns ett arvodesbeslut från överförmyndaren.
- Precis som i handikappersättningen finns det garanterade nivåer i merkostnadsersättningen för personer som är blinda eller gravt hörselskadade.
- En person kan inte få merkostnadsersättning samtidigt som han eller hon får handikappersättning. Läs mer på [Försäkringskassans webbplats](#) om vad som gäller ifall din huvudman har handikappersättning sedan tidigare.

Mer information om merkostnadsersättning; vilka kriterier som behöver uppfyllas och hur ansökan går till hittar du på [Försäkringskassans webbplats](#). Har du frågor vänder du dig till Försäkringskassans kundcenter på 0771-524 524.

Under hösten anordnade Försäkringskassan ett webinarium om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Missade du webinariet kan du se en inspelad version på [Försäkringskassans webbplats](#).

Teknik och utveckling

Det förs diskussioner med flera banker och bankföreningen där det finns ett stort intresse att genomföra digitala lösningar kring uttagsmedgivande och annat informationsflöde till/från överförmyndare. En workshop för intresserade banker och de olika systemutvecklarna för överförmyndare planeras under första halvåret 2019. SKL har stora förhoppningar på digitalisering inom området.

Vill Ni veta mer om mig och min vardag får Ni gärna följa mig på Instagram under ”ofkalle”.

Får önska Er en trevlig vår!

Kalle Larsson